

ridîlerin safına geçtiler. Halife Müttakî-Lillâh Türk askerlerine 400.000 dinar vererek onlarla birlikte Berîdîler üzerine yürüdü. İki taraf karşılaşınca Türkler'in bir kısmı Ebû Abdullah el-Berîdî'ye katıldılar, bazıları da Musul'a gittiler. Zor durumda kalan halife Bağdat'a geri döndü. Ebû Abdullah, kardeşi Ebû'l-Hüseyn ve oğlu Ebû'l-Kâsım ile Bağdat'a girdi ve törenle karşılandı (10 Haziran 941). Halifenin veziri Ebû'l-Hüseyn'i tevkif ederek Basra'ya gönderdi ve halifeden 500.000 dinar istedi. Halife Müttakî direnince Mu'tez, Müstâin ve Mühtedî'nin başına gelenleri hatırlatarak onu tehdit etti ve neticede istediği parayı aldı. Türkler ve Deylemîler Ebû Abdullah'ın halifeden aldığı parayı kendilerine dağıtmadığını görünce Tekinek ve Kür Tegin kumandasında isyan ettiler. Halk da onları destekleyince Ebû Abdullah aynı yıl kardeşi ve oğluyla Vâsıt'a kaçtı. Emîrû'l-ümerâ İbn Râik kısa bir süre sonra Deylemîler'in lideri Kür Tegin'i yakalatıp hapsetti ve Ebû Abdullah'ın vergileri vaktinde ödemediğini söyleyerek Vâsıt üzerine yürüdü (5 Ekim 941). Berîdîler Basra'ya kaçtılar. Ancak daha sonra taraflar arasında anlaşma sağlandı ve Vâsıt'ın ödenmeyen vergileri için Ebû Abdullah'ın 190.000 dinar, ayrıca her yıl için de 600.000 dinar vergi ödemesi kararlaştırıldı.

İbn Râik Bağdat'a döndükten sonra Emîr Tüzün'ün de içinde bulunduğu bir grup kumandan ona karşı isyan ederek Ebû Abdullah'ın yanına Vâsıt'a gittiler. Bu katılmalarla Berîdîler çok güçlendi ve İbn Râik Berîdîler'i idare edebilmek için Ebû Abdullah'a hil'at gönderip onu vezir tayin etmeye mecbur kaldı. Ancak daha sonra Bağdat'a gelmek istediğini öğrenince kendisini azletti. Bunun üzerine Ebû Abdullah Türkler ve Deylemîler'den oluşan bir orduyu kardeşi Ebû'l-Hüseyn idaresinde Bağdat'a sevketti. Halife ile İbn Râik gerekli savunma tedbirlerini almalarına rağmen yenildiler ve Berîdîler halifelik sarayına girdiler. Halife Müttakî, oğlu Ebû Mansûr ve İbn Râik Musul'a giderek Hamdânîler'e sığındılar. Berîdîler şehri gece gündüz yağmaladılar ve yakaladıkları saray görevlilerini öldürdüler. Ebû'l-Hüseyn Kür Tegin'i hapisten çıkarıp Vâsıt'a gönderdi. Tüzün'ü şehrin doğu yakasına, Emîr Anuş Tegin'i de batı yakasına şâhibü's-şurta* tayin etti ve neticede Ebû Abdullah el-

Berîdî ikinci defa vezirlik makamına getirildi (7 Ocak 942). Yağma ve soygunlar yüzünden halk çok büyük sıkıntılara mâruz kaldı.

İbn Râik'in öldürülmesinden (942) sonra Nâsirüddeve lakabıyla emîrû'l-ümerâ tayin edilen Hamdânî Emîri Ebû Muhammed Hasan, ciddi bir mukavemetle karşılaşmadan Bağdat'ı ele geçirdi ve Berîdîler'i hem başsehirden hem de Vâsıt'tan kovdu. Fakat kendisi de bir müddet sonra isyan eden Türk Emîri Tüzün tarafından Bağdat'tan uzaklaştırıldı (943). Ebû Abdullah aynı yıl Muizzüddeve'nin ve Uman sultanının Basra'yı ele geçirmek için yaptıkları saldırıları püskürttü. Bu savaşlar ve maceraları yüzünden hazinesi boşalınca askerleri kardeşi Ebû Yûsuf'un safına geçtiler. Ebû Abdullah kardeşinden borç para istemek zorunda kaldı. Ancak kardeşinin kendisini tedbirsizlikle suçlamasına ve çok az miktarda para göndermesine içerleyerek onu bir komplo sonucu öldürttü (18 Ekim 943), fakat yaklaşık sekiz ay sonra kendisi de öldüğü için (Haziran 944) kardeşinin ölümünden fazla istifade edemedi. Yerine kardeşi Ebû'l-Hüseyn geçti, fakat kötü muamelesi sebebiyle ayaklanan askerlerden korkup Bahreyn Karmatîleri'ne sığındı. Askerler ailenin başına yeğeni Ebû'l-Kâsım'ı getirdiler. Ebû'l-Hüseyn Karmatîler'in yardımıyla yeğeni üzerine yürüdüyse de başarı sağlayamadı ve sonunda haksız yere kan dökmekten ve halka zulmetmekten yargılanıp Halife Müstekfî - Billâh'ın emriyle idam edildi (945).

Ebû Abdullah'ın adamlarından Yânis ile Deylemî bir kumandan Ebû'l-Kâsım'ı öldürmeyi kararlaştırdılar. Fakat durumu öğrenen Ebû'l-Kâsım Yânis'i öldürterek idareye tek başına hâkim oldu. Çok geçmeden Muizzüddeve Basra'yı istilâ ederek Berîdîler'i buradan sürdü (336/947-48). Bahreyn Karmatîleri'ne sığınmak zorunda kalan Ebû'l-Kâsım ertesi yıl Muizzüddeve'den eman dileyerek Bağdat'a geldi ve kendisine o civardaki bazı köyler iktâ* edildi. Bu tarihten itibaren siyasî faaliyetlerden vazgeçen Ebû'l-Kâsım 960'ta öldü.

Tarihteki birçok örnekleri gibi merkezi otoritenin zayıf olduğu dönemlerde iktidarı ele geçiren Berîdîler, Abbâsî Devleti'ni siyasî ve iktisadî buhranlara sürüklemişlerdir. Bunlar halifelerin zaafından da faydalanarak önemli gelir kay-

naklarına sahip olmuşlar ve bu sayede gittikçe güçlenerek devlete meydan okur hale gelmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhtûrî, *ed-Diwan* (nşr. H. Kâmil es-Sîrafî), Kahire 1978, I, 505-506; IV, 2331; Ebû Bekir es-Sûlî, *Ahbabû'r-Râdî-Billâh ve'l-Müttakî-Lillâh* (nşr. H. Dunne), Beyrut 1403/1983, s. 57-58, 65, 70, 86, 88-89, 101, 105, 108, 120-121, 132-135, 144-145, 196, 199, 200-206, 225-229, 240, 242, 244-247, ayrıca bk. İndeks; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), IV, 340, 354; a.mlf., *et-Tenbîh*, s. 360; Arîb b. Sa'd, *Şilatü't-Târîhi't-Taberî* (Taberî, *Târîh* [Ebû'l-Fazl] içinde), XI, 120; İbn Miskeveyh, *Tecâribü'l-ümem* (nşr. H. F. Amedroz), Bağdad 1333, I, 327-329, 339-350, 357-360, 367-385, 409-412; II, 9-25, 30-61, 79, 80, 115; Sem'anî, *Ensâb*, II, 178; Muhammed b. Abdülmelik el-Hemedânî, *Tekmilâtü Târîhi't-Taberî* (Taberî, *Târîh* [Ebû'l-Fazl] içinde), XI, 267, 269, 271, 276, 281, 285-286, 318-319, 327, 342, 348, 349, 391; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VIII, 184-186, 219, 238, 248-249, 306-307, 340-344, 360-362, 371-375, 407-411, ayrıca bk. İndeks; İbnü't-Tiktakâ, *el-Fahrî*, s. 284-285; İbn Haldûn, *el-İber*, IV, 432-436; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 262, 271, 273, 275, 280, 295, 297; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, s. 394-396; Hasan İbrâhîm, *İslâm Tarihi*, III, 337, 383, 402, 491; K. V. Zetterstéén, "Beckem", *İA*, II, 432-433; a.mlf., "İbn Râ'ik", *a.e.*, V/2, s. 777-778; a.mlf., "Müttakî", *a.e.*, VIII, 865; "Berîdî", *a.e.*, II, 549-550; M. Canard, "al-Badîkam", *EI*² (İng.), I, 866-867; D. Sourdel, "al-Barîdî", *a.e.*, I, 1046-1047.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BERİDŞÂHİLER

1492- 1619 yılları arasında
Hindistan'da Dekken bölgesinin
güneyinde hüküm süren
Türk-İslâm hânedanı.

Hânedanın kurucusu Emîr Kâsım Kafkas Türkleri'nden olup gençlik yıllarında Behmenî Şahı III. Muhammed'in (1463-1482) hizmetine girmiş, onun sarayında berîd*-i memâlik mevkiine kadar yükselmiş ve hânedana da bu görevi dolayısıyla Berîdşâhîler denilmiştir. Emîr Kâsım, Mahmud Şah'ın saltanatı sırasında (1482-1518) önce kûtvâl*, Nizâmülmülk Melik Hasan'ın vefatından sonra da başvezir (emîr-i cümle) tayin edilmiştir. Behmenîler'in zayıflaması üzerine ülke toprakları parçalanmış, Biçâpûr'da Âdilşâhîler, Ahmednagar'da Nizamşâhîler, Berâr'da İmâdşâhîler, Golkonda'da Kutubşâhîler ve bir müddet sonra Bîder'de Berîdşâhîler bağımsızlıklarını ilân etmişlerdir (1492). Emîr Kâsım'ın ölümü üzerine, yerine "Dekken tilkisi" diye şöhret bulan oğlu Emîr Berîd geçti (1504-1543). Emîr Berîd'in zamanında Behmenîler'-

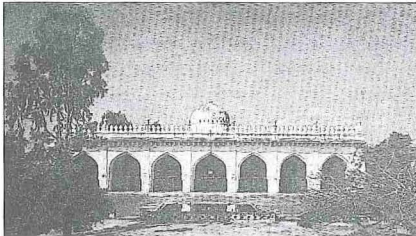
BERİDŞÂHÎ HÜKÜMDARLARI

1. Kâsım Berid Şah	897 (1492)
2. Emîr Berid Şah	910 (1504)
3. Ali Berid Şah	950 (1543)
4. İbrâhîm Berid Şah	988 (1580)
5. II. Kâsım Berid Şah	995 (1587)
6. II. Emîr Berid Şah	998 (1590)
7. Mirza Ali Berid Şah	1010 (1601)
8. III. Emîr Berid Şah	1018-1028 (1609-1619)

den III. Ahmed, Alâeddin, Veliyyullah ve Kelîmullah onun vesâyeti altında sadece ismen hükümdar idiler. Emîr Berid edebiyat, sanat ve mimariye ilgi duyan bir şahsiyetti. Başşehirde Rengîn Mahal'i inşa ettiren de odur. Beridşâhîler Vicanagar racaları ve diğer bazı komşularıyla sürekli mücadele ettiler. Son Beridşâhî Sultanı III. Emîr Berid Şah (1609-1619) Âdilşâhîler'in hücumuna mâruz kaldı. II. İbrâhîm Şah 1619'da Beridşâhîler'i mağlûp ederek Bîder'i topraklarına kattı. Böylece Beridşâhîler hânedanı sona erdi.

Beridşâhîler Behmenî sanat ve mimarisini devam ettirdiler. Onların döneminde Maysor'un önde gelen şehri olan Bîder Rengîn Mahal, Taht Mahal, Terkeş Mahal ve Kâli (Kara) Mescid gibi binalarla süslenmiştir. Emîr Kâsım, Emîr Berid, Ali Berid ve İbrâhîm'e ait türbeler de Bîder'in meşhur yapıları arasında sayılabilir. Ünlü Behmenî Veziri Mahmud Gâvân'ın öğretime açtığı medrese Beridşâhîler zamanında da eski hüviyetini korumuştur.

Beridşâhîler dönemine ait Taht Mahal ve II. Kâsım Berid Şah'ın türbesi - Bîder / Hindistan

BİBLİYOGRAFYA :

J. Scott, *Ferishta's History of Deccan*, Shrewsbury 1794; J. S. King, *History of the Bahmanî Dynasty*, London 1900, s. 122 vd.; T. W. Haig, *Historic Landmarks of the Deccan*, Allahabad 1907, s. 95-104; a.mlf., *Turks and Afghans*, Delhi 1965, s. 426-430, 433, 466, 635, 637; Zambaur, *Manuel*, s. 298; Bayur, *Hindistan Tarihi*, I, 465; G. Yazdani, *Bidar: Its History and Monuments*, Oxford 1947, s. 149-151, 160-161, 196-197; H. K. Sherwani, *The Bahmanis of Deccan*, Haydarabad 1953; a.mlf., "The Bahmanis of Muhammed Abad-Bidar", *A Comprehensive History of India*, New Delhi 1982, V, 1002-1003; a.mlf., "The Bahmanis Kingdom", a.e., V, 1007; a.mlf. — J. Burton-Page, "Bahmanis", *El²* (İng.), I, 925; a.mlf.ler, "Barid Şahîs", a.e., I, 1047-1048; a.mlf.ler, "Bidar", a.e., I, 1199-1201; a.mlf.ler, "Berid Şâhî", *UDMİ*, IV, 480-482; S. Lane Pool, *The Mohammadan Dynasties*, Beyrut 1966, s. 321; V. D. Mahajan, *The Sultanate of Delhi*, Delhi 1970, s. 269-270, 282-284; "Berid-şâhî", *İA*, II, 550; R. M. Eaton, "Baridşâhî", *Elr*, III, 798-799.

ENVER KONUKÇU

BERİDÜ's-SAÂDE

(بريد السادة)

Muhammed b. Gâzî el-Malatyevi'nin
Anadolu Selçuklu Sultanı
İzzeddin Keykâvus
(1211-1220)

adına yazdığı nasihatnâme
türünde eseri
(bk. MUHAMMED b. GÂZÎ).

el-BERİKATÜ'l-MAHMÜDİYYE

(البريقة المحمودية)

Birgivi'nin
et-Tarikatü'l-Muhammediyye adlı
eserine Ebû Saîd el-Hâdimî'nin
(ö. 1176/1762)
yazdığı şerh

(bk. et-TARİKATÜ'l-MUHAMMEDİYYE).

BERİRE

(بريرة)

(ö. 60/680 [?])

Hız. Âişe'nin âzatlı câriyesi,
sahâbî.

Utbe b. Ebû Leheb'in veya ensardan birinin câriyesi idi. Bedelini dokuz yılda ödeyerek hürriyetini satın almak üzere efendisiyle bir anlaşma yapmıştı. Ara sıra hizmetinde bulunduğu Hz. Âişe'ye kendisini satın almasını teklif etti. Fakat sahiplerinin, velâyet* hakkı kendilerinde kalmak şartıyla bu satışa razı olacaklarını söylemeleri üzerine Hz. Âişe

onu satın almaktan vazgeçti. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber velâyet hakkının parayı ödeyip köleyi âzat edene ait olduğunu, bu konuda ileri sürülen şartın bir değer taşımadığını söyleyince Hz. Âişe bedelini ödeyerek Berîre'yi satın aldı ve daha sonra da hürriyetine kavuşturdu. Ancak Berîre onun hizmetinde kalmakta devam etti.

Âzat edilmeden önce Mugîs b. Caḥş adında bir siyahînin hanımı olan Berîre, hürriyetine kavuştuktan sonra evliliğini sürdürüp sürdürmeme konusunda dinî bakımdan tamamen serbest olduğunu öğrenince kocasından ayrılmayı tercih etti. Bu ayrılığa dayanamayan Mugîs'in Medine sokaklarında ağlayarak dolaşması ve Hz. Peygamber'e kendilerini yeniden birleştirmesi için yalvarması üzerine Resûlullah Berîre'yi evliliğinin devamı konusunda ikna etmeye çalıştı. Fakat o Hz. Peygamber'in bu arzusunun bir emir olup olmadığını öğrenmek istedi. Onun kendisini buna zorlamadığını, sadece arabuluculuk yaptığını anlayınca da kararında ısrar etti.

Berîre âzat edildiğinde kocası Mugîs'in hür mü, yoksa köle mi olduğu ihtilâfıdır. Medineli ve Mekkeli râviler onun köle olduğunu belirtirken Iraklılar hür olduğunu nakletmişlerdir.

Hicretin 9 veya 10. yılında meydana gelen bu hadiseden ahlâkî ve hukukî bakımdan 300 kadar mesele elde edildiği söylenmiştir. Taberî ve İbn Huzeyme bu konuda birer eser kaleme almışlar (Süyûtî, V, 164), İbn Hacer de *Fetḥu'l-bârî*'de (IX, 320-326) elde edilen hükümleri özetlemiştir. Bu meselelerin en önemlileri şunlardır: 1. Velâyet hakkı, bedelini ödeyip köleyi âzat edene aittir. 2. Âzat edilen kadın köle (câriye), kocasından ayrılıp ayrılmama konusunda serbesttir. 3. Hürriyetine kavuşan kadın köleler eşlerinden ayrıldıkları takdirde hür kadınlarinkine kadar iddet bekleyeceklerdir. 4. Berîre kendisine sadaka olarak verilen bir miktar etten Hz. Âişe'ye hediye etmiş, bu etten yemek isteyen Hz. Peygamber'e -sadaka kabul etmediği dikkate alınarak- etin mahiyeti hatırlatılınca Berîre'ye sadaka olan bir şeyin kendilerine hediye sayılacağını söylemiş, bundan da birine sadaka olarak verilen herhangi bir şeyin o kimse tarafından peygambere hediye edilebileceği sonucu çıkarılmıştır.

Halife olmadan önce ileri drecedecek dindarlığı ile tanınan Abdülmelik b. Mervân Berîre ile zaman zaman sohbet ederdi. Berîre onda gördüğü bazı kabiliyet-